

Motion till riksdagen 2023/24:900

av **Katarina Luhr och Daniel Helldén (båda MP)**

En utvärdering av lagen i fråga om nationalstadsparken efter 30 år

---

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att, lagom till nationalstadsparkens 30-årsjubileum, utvärdera skyddet av området och om lagen har tillämpats så som propositionen är skriven och enligt lagstiftarens intentioner, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Det är snart 30 år sedan lagen om nationalstadsparken antogs av en enig riksdag. Den antogs med syftet att kunna bevara större områden i städer som historiska landskap ("heritage landscape"). Som ett första sådant område pekades Ulriksdal, Haga, Brunnsviken, Norra och Södra Djurgården samt Fjäderholmarna ut som en nationalstadspark (miljöbalken 4 kap. 7 §). I propositionen fastslogs att "områdets huvudstruktur vad avser natur- och bebyggelseområden inte får ändras. Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges. Skyddet torde däremot inte hindra etablerade verksamheter inom eller intill nationalstadsparken från att fungera och utvecklas i anslutning till tidigare ianspråkta områden."

Lagen avsågs medge möjlighet "att uppföra ett begränsat antal nya byggnader inom bostadsområdena och inom områdena med byggnader för högre utbildning och vetenskaplig forskning, museiverksamhet, idrott och rekreation". "Byggnadsområdena får således inte utvidgas men väl kompletteras om kompletteringarna inte medför skada på områdets natur- och kulturvärden." Med skada avsågs "negativ inverkan av någon betydelse för de angivna värdena". "En utgångspunkt vid prövning av frågor om ändrad markanvändning skall vara att ... byggnader och bebyggelsemiljöer som ingår i nationalstadsparken på sikt bör användas för ändamål som kan förenas med parkens syften."

Områden som gränsar till nationalstadsparken får, enligt lagens förarbeten och i likhet med andra riksintressen, inte utsättas för påtaglig skada av någon åtgärd.

En nationalstadspark betecknas alltså också som ett riksintresse och är det enda slag av riksintresse som är undantaget från att vägas mot andra riksintressen, såsom tätorters behov av utveckling, det lokala näringslivet, anläggningar för totalförsvaret eller gruvor (miljöbalken 4 kap. 1 §).

Det är således ett mycket starkt skydd för ett område som utses till nationalstadspark. Det starka skyddet motiveras av att nationalstadsparker skulle komma att ligga i tätbefolkade områden där konkurrensen om marken är intensiv. Om exempelvis nationalstadsparken i Stockholm skulle kunna vägas mot Stockholms behov av utveckling skulle parkens saga bli mycket kort.

I propositionstexten gjordes markeringar för två projekt som vid lagens införande var mycket aktuella. Det ena gällde en motortrafikled, Norra länken, och det andra gällde en universitetsutbyggnad, som innefattade vad som då kallades Fysikcentrum.

Regeringen bedömde att om Norra länken med anslutningar förlades i tunnel och anordningar ovan jord utformades ”på ett sätt som inte skadar områdets natur- och kulturvärden” så skulle Norra länken kunna förenas med vad propositionen föreslog. Norra länken (Norrtull–Frescati–Värtan) öppnade för trafik i november 2014.

Beträffande universitetets utbyggnad skrev regeringen i propositionen att ”en utveckling av högre utbildning och forskning samt till forskning anknuten verksamhet inom Roslagstulls sjukhusområde och småindustriområdet vid Albano torde inte förhindras av skyddet”. Däri ingick planerna för ett s.k. fysikcentrum. Efter långa diskussioner, planering och byggande invigdes Albano, Stockholms nya campusområde, den 20 september 2023.

När Norra länken skulle byggas gjordes ett tillägg till lagen som tillåter ”ett tillfälligt intrång eller tillfällig skada i en nationalstadspark” om ”åtgärden höjer parkens natur- och kulturvärden eller tillgodoser ett annat angeläget allmänintresse” och på villkor att ”parken återställs så att det inte kvarstår mer än ett obetydligt intrång eller obetydlig skada”.

Lagen om en nationalstadspark började gälla den 1 januari 1995. Betydelsen av att en så stor grönyta bevaras i centrum av denna storstadsregion går inte att överskatta. När värmeböljorna sköljer in över staden håller dessa grönområden nere temperaturen med flera grader. När 100-årsregnen faller över staden absorberas stora regnmängder i dessa parker och naturområden. Städer hyser, enligt senare tiders forskning, en osedvanligt stor biologisk mångfald. En stor park som denna hyser en mycket stor del av Mellansveriges flora och fauna och betyder därför mycket för bevarandet av biologisk mångfald.

Den djupa gröna kil som utgörs av Järvafältet och genom nationalstadsparken fortsätter nästan ända in till Gamla stan – regionens absoluta kärna – har berett och bereder en mycket stor del av stadens invånare tillgång till frisk luft, motion och rekreation.

Det område som skyddas har också ett oskattbart värde för såväl stadens som hela Sveriges identitet eftersom så mycket kultur- och vetenskapshistoria samt politisk och social historia ryms där. Landskapet är besjunget och avmålat under flera sekler. Arkitekturhistorien är väl representerad, liksom park- och trädgårdshistorien. På dess marker har slag om nationens självständighet ägt rum, kungar bott och verkat i sina slott och drottningar utformat sina trädgårdsideal, parker och naturområden varit skådeplatsen för politiska manifestationer av betydelse för demokratins framväxt,

vetenskapliga institutioner, en botanisk trädgård, experimentalfält och många museer lagt grunden för svensk ekonomi, välfärd och allmänbildning. De många idrottsanläggningarna vittnar om en tidig idrottshistoria.

Det fanns alltså mycket goda skäl att skydda detta område. Hur har då lagen fungerat för att skydda dessa värden och – med propositionens ord – bidra till att ”förstärka områdets natur-, kultur- och rekreationsvärden”? Då nationalstadsparken är den första i sitt slag, är det viktigt att ta till sig lärdomar av hur skyddet av området har fungerat och om lagen har tillämpats så som propositionen är skriven. Skyddet av nationalstadsparken är för stockholmarna helt ovärderligt. Men hur går man vidare? Har skyddet fungerat enligt lagstiftarens intentioner? Kan denna lagstiftning ligga till grund för nya nationalstadsparker i andra delar av Sverige eller Europa, eller bör lagstiftningen skrivas om och kanske skärpas? Lagom till 30-årsjubileet av parkens inrättande anser vi att det är tid att utvärdera detta.

Katarina Luhr (MP)

Daniel Helldén (MP)